

DWEILEN MET DE KRAAN OPEN

Waterkwaliteitsbeheer beperkt zich traditioneel tot monitoring, normering en zuivering van verontreinigingen. In de huidige tijd is deze rolinvulling volstrekt onvoldoende om adequaat te anticiperen op alle nieuwe stoffen die jaarlijks op de markt komen. Rollen en methoden moeten op de schop, waarbij de nadruk komt te liggen op het voorkomen van lozingen in de productketen.

Monitoren en normeren van stoffen en zuiveren van water heeft ertoe geleid dat verontreinigingen tegenwoordig grotendeels uit ons gebruikswater worden gehaald. Maar omdat er voortdurend verontreinigingen bijkomen, wordt de taak van de waterbeheerder steeds zwaarder.

Margarita Amador en Alfons Uijtewaal zijn bestuurders van stichting Huize Aarde (www.huizeaarde.nl). Deze stichting zet zich onder meer in voor een groene gezondheidszorg. Een voorbeeld is het ontwikkelen van een sociale benadering voor de aanpak van medicijnvervuiling.

Ander knelpunt is dat monitoring, normering en zuivering steeds verder achterlopen op de realiteit. Voordat de milieurisico's van een stof goed en wel in beeld zijn en de hiervoor benodigde zuiveringstechnieken zijn ontwikkeld en geïmplementeerd, heeft de chemische en farmaceutische industrie alweer nieuwe stoffen in omloop gebracht. De waterbeheerder lijkt veroordeeld tot het dweilen met de kraan open. Buiten monitoren, normeren en zuiveren heeft hij weinig middelen om deze vicieuze cirkel te doorbreken. Maar er is wel een uitweg voor dit dilemma, namelijk herschikking van de verantwoordelijkheden. Dit betekent dat de zorg voor een goede waterkwaliteit niet langer het exclusieve domein van de watersector is, maar een collectieve inspanning wordt van de hele productketen, dus van ontwikkelaars, producenten, importeurs en gebruikers.

Sector- en disciplineoverstijgend

Hoe kunnen we zo'n cultuurverandering in het waterkwaliteitsbeheer bereiken? Hiertoe zijn in de eerste plaats maatschappelijke veranderingen nodig. Alle schakels in de productketen zouden elkaar tot verantwoording moeten kunnen roepen: wat doe ik en wat doe jij waardoor problemen worden gecreëerd? En wat doe ik en wat doe jij om deze problemen op te lossen? Het ter zelfbescherming afschuiven van verantwoordelijkheden op andere schakels in de keten dient tot het verleden te horen. Zo kan de watersector andere sectoren benaderen om hen te vragen emissies van verontreinigingen te voorkomen. Andersom kunnen ontwikkelaars van producten en diensten de watersector benaderen om gezamenlijk

ontwerpcriteria te formuleren of milieutoetsen te ontwikkelen voor bestaande producten en diensten. Ook dienen wetenschap, onderwijs en overheid monodisciplinaire ontwikkeling, verspreiding en gebruik van kennis niet meer te accepteren. Het brengt immers producten en diensten voort waarbij onvoldoende rekenschap wordt gegeven van hun invloed op milieu, volksgezondheid en economie.

Een voorbeeld van de monodisciplinaire benadering is het gebruik van ftalaten voor coating van diverse geneesmiddelen. Ftalaten worden in verband gebracht met verstoring van voortplanting en ontwikkeling bij mens en dier. Deze stoffen komen, tezamen met het geneesmiddel, via urine en ontlasting in het rioolwater terecht en kunnen tijdens de zuivering niet volledig verwijderd worden. De kosten voor gezondheidsschade en extra reiniging belasten de bestedingsruimte van mensen en landen. Dergelijke ongewenste neveneffecten van productie, producten en diensten kunnen worden voorkomen, wanneer kennisvormers, -verspreiders en -gebruikers discipline- en sectoroverstijgend denken, communiceren en samenwerken. Dit leidt tot de ontwikkeling en acceptatie van totaalconcepten. Een voorbeeld daarvan is de snelle opkomst van groene chemie en farmacie. Stoffen zijn hier een onderdeel van een volledig groene productieketen. De aandacht richt zich

'Waterkwaliteit niet langer het exclusieve domein watersector'

niet alleen op het gedrag van een individuele stof in het milieu, maar ook op de ontwikkelings-, test-, productie- en gebruiksfasen van een product.

Stelselbeheerder

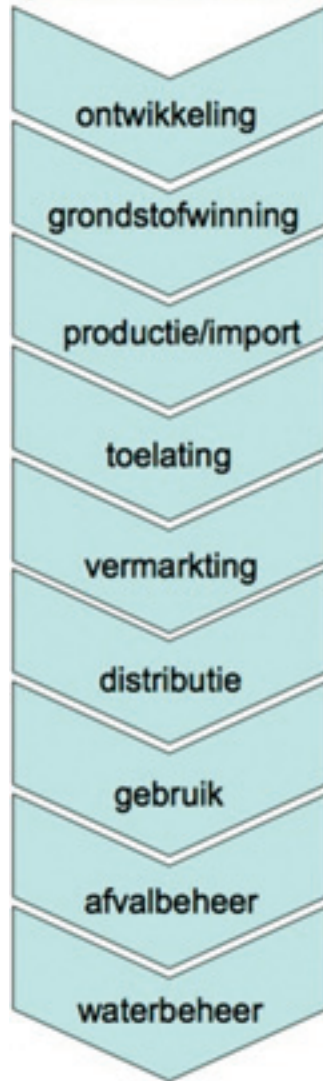
Voor de waterbeheerder betekent deze ontwikkeling een andere rol in de samenleving. Hij moet leren werken als een stelselbeheerder, door het kwaliteitsbeheer van de verschillende watercompartimenten met die van bodem en lucht te integreren. Hiermee wordt de kans op contraproductieve maatregelen in het milieubeheer kleiner. Zo zouden

Alle actoren uit productketen dienen samen over te steken

Knelpunten

Om deze nieuwe verontreinigingen uit oppervlakte- en drinkwater te weren, dienen zuiveringsinstallaties telkens met nieuwe technieken uitgebreid te worden. Dat is op zichzelf niet zo'n probleem, wel het feit dat de beschikbare zuiveringstechnieken vaak niet afdoend zijn. Bovendien vergen deze installaties grote investeringen en brengen ze ook nieuwe problemen met zich mee. Denk aan extra onderhoudskosten, nieuwe afvalstromen en CO₂-emissies.

productketen

riool- en drinkwaterzuiveringstechnieken de kwaliteit van veengebieden onder meer in Oost-Europa niet moeten ondermijnen voor de winning van actieve kool, een grondstof voor het zuiveren van water. Of de waterkwaliteit door gebruik van chloor voor het reinigen van membranen en de productie van reactieve restproducten tijdens ozonbehandeling. Bij deze technieken dient verder aandacht geschonken te worden aan het voorkomen van luchtverontreiniging door gebruik van fossiele brandstoffen, een verhoogde CO₂-productie, en verspreiding van toxische (g)assen bij slibverbranding. Tot slot moet voorkomen worden dat de stort van slib en verbrandingsassen bodem en grondwater verontreinigen. Door een meer integrale productontwikkeling te eisen, draagt de waterbeheerder bij aan werkelijk duurzame technische innovatie.

Daarnaast moet de waterbeheerder, als een schakel in de productketen, discipline- en sectoroverstijgend kunnen functioneren.

Dit betekent onder meer dat hij bescheiden is over zijn eigen kennis, waardoor deze verenigbaar is met andere visies en werkmethoden. Hoe beter de communicatie en samenwerking tussen actoren van de productketen, hoe groter de kans op ontwikkeling, acceptatie en handhaving van praktisch toepasbare kosteneffectieve maatregelen aan de bron. Ook worden door goede communicatie en samenwerking kosten voor onderzoek, monitoring, maatregelen en training over de hele productketen verdeeld.

Een dergelijke cultuurverandering in het waterbeheer stimuleert de hele productketen structureel zorg te dragen voor het beheer van de risico's van productieprocessen en producten voor mens en milieu. In de huidige beheerspraktijk betekent deze beleidswijziging het samenvoegen van beheerseenheden en een ander personeelsbeleid.

Margarita Amador en Alfons Uijtewaal

Foto: Htnize Aarde